

חק לישראל – פרשת בא ליל שישי

תורה – שמות פרק י'

(כו) ויחזק יהוה את לב פרעה ולא אבה לשלחם: (כו) ויחזק יהוה את לב פרעה ולא אבה לשלחם: (כו) ואתקף יי ית לבא דפרעה ולא אבה לשלחיהון:
 (כח) ויאמר לו פרעה לך מעלי השמר לך אל תסוף ראות פני כי ביום ראתך פני תמות: (כח) ויאמר לו פרעה לך מעלי השמר לך אל תסוף ראות פני כי ביום ראתך פני תמות: (כח) ואמר ליה פרעה אזיל מעליי אסתמר לך לא תוסיף למחזי אפי ארי ביומא דתחזי אפי תמות:

(כט) ויאמר משה בן דברת לא אסף עוד ראות פניי: (כט) ויאמר משה בן דברת לא אסף עוד ראות פניי: (כט) ואמר משה יאות מלילתא לא אוסיף עוד למחזי אפי:
 יא (א) ויאמר יהוה אל משה עוד נגע אחד אביא על פרעה ועל מצרים אחרי כן ישלח אתכם מזה כשלתו כלה גרש יגרש אתכם מזה: (א) ויאמר יהוה אל משה עוד נגע אחד אביא על פרעה ועל מצרים אחרי כן ישלח אתכם מזה כשלתו כלה גרש יגרש אתכם מזה: (א) ואמר יי למשה עוד מכתש חד איתי על פרעה ועל מצרים בטר כן ישלח יתכון מפא כשלותיה גמירא תרכא יתריד יתכון מפא:

(ב) דבר נא באזני העם וישאלו איש מאת רעהו ואשה מאת רעותה פלי כסף וכלי זהב: (ב) דבר נא באזני העם וישאלו איש מאת רעהו ואשה מאת רעותה פלי כסף וכלי זהב: (ב) מליל פשו קדם עמא ושאילו גבר מן חבריה ואתתא מן חברתה מניו דכסף ומניו דזהב:

(ג) ויתן יהוה את חן העם בעיני מצרים גם האיש משה גדול מאד בארץ מצרים בעיני עבדי פרעה ובעיני העם: (ג) ויתן יהוה את חן העם בעיני מצרים גם האיש משה גדול מאד בארץ מצרים בעיני עבדי פרעה ובעיני העם: (ג) ויהב יי ית עמא לרחמין בעיני מצרים אף גברא משה רב לתרא בארעא דמצרים בעיני עבדי פרעה ובעיני עמא:

(ד) ויאמר משה פה אמר יהוה כחצת הלילה אני יוצא בתוך מצרים: (ד) ויאמר משה פה אמר יהוה כחצת הלילה אני יוצא בתוך מצרים: (ד) ואמר משה פרוץ אמר יי כפלגות ליליא אנא מתגלי בגו מצרים:

(ה) ומת כל בכור בארץ מצרים מבכור פרעה הישב על כסאו עד בכור השפחה אשר אחר הרחים וכל בכור בהמה: (ה) ומת כל בכור בארץ מצרים מבכור פרעה הישב על כסאו עד בכור השפחה אשר אחר הרחים וכל בכור בהמה: (ה) וימות כל בוכרא בארעא דמצרים מבוכרא דפרעה דעתיד למתב על פרסי מלכותיה עד בוכרא דאמתא די בטר ריחיא וכל בוכרא דבעירא:

(ו) והיתה צעקה גדלה בכל ארץ מצרים אשר פמהו לא נהיתה וכמהו לא תסף: (ו) והיתה צעקה גדלה בכל ארץ מצרים אשר פמהו לא נהיתה וכמהו לא תסף: (ו) ויתהי צוקתא רבא בכל ארעא דמצרים דכותיה לא הות ודכותיה לא תסף:

(ז) ולכל בני ישראל לא יחרץ כלב לשנו למאיש ועד בהמה למען תדעון אשר יפלה יהוה בין מצרים ובין ישראל: (ז) ולכל בני ישראל לא יחרץ כלב לשנו למאיש ועד בהמה למען תדעון אשר יפלה יהוה בין מצרים ובין ישראל: (ז) ולכל בני ישראל לא יזק כלבא בלישניה למנבח למאנשא ועד בעירא בריל דתדעון דיפריש יי בין מצרים ובין ישראל:

חק לישראל – פרשת בא ליל שישי

(ח) וירדו כל עבדיך אלה אלי והשתחוו לי לאמר צא אתה וכל העם אשר ברגליך ואחרי כן אצא ויצא מעם פרעה בחרי אף: (ח) וירדו כל עבדיך אלה אלי והשתחוו לי לאמר צא אתה וכל העם אשר ברגליך ואחרי כן אצא ויצא מעם פרעה בחרי אף: (ח) ונתתו כל עבדיך אליו לותי ויבעו מני למימר פוק את וכל עמא די עמך וכתר כן אפוק ונפק מלות פרעה בתקופת רגז:

(ט) ויאמר יהוה אל משה לא ישמע אליכם פרעה למען רבות מופתי בארץ מצרים: (ט) ויאמר יהוה אל משה לא ישמע אליכם פרעה למען רבות מופתי בארץ מצרים: (ט) ויאמר יי למשה לא יקבל מנכון פרעה בדיל לאסגאה מפתי בארעא דמצרים:

(י) ומשה ואהרן עשו את כל המופתים האלה לפני פרעה ויחזק את לב פרעה ולא שלח את בני ישראל מארצו: (י) ומשה ואהרן עשו את כל המופתים האלה לפני פרעה ויחזק את לב פרעה ולא שלח את בני ישראל מארצו: (י) ומשה ואהרן עבדו ית כל מופתיא האלון קדם פרעה ואתקויו יי ית לבא דפרעה ולא שלח ית בני ישראל מארציה:

יב (א) ויאמר יהוה אל משה ואל אהרן בארץ מצרים לאמר: (א) ויאמר יהוה אל משה ואל אהרן בארץ מצרים לאמר: (א) ויאמר יי למשה ולאהרן בארעא דמצרים למימר: (ב) החדש הזה לכם ראש חדשים ראשון הוא לכם לחדשי השנה: (ב) החדש הזה לכם ראש חדשים ראשון הוא לכם לחדשי השנה: (ב) ויהא הדיו לכוון גיש ורחיו קדמאי הוא לכוון לירחי שתא:

(ג) דברו אל כל עדת ישראל לאמר בעשר לחדש הזה ויקחו להם איש שיה לבית אבת שיה לבית: (ג) דברו אל כל עדת ישראל לאמר בעשר לחדש הזה ויקחו להם איש שיה לבית אבת שיה לבית: (ג) מלילו עם כל כנשתא דישראל למימר בעשרא לירחא הדיו ויסבון להון גבר אמר לבית אבא אמר לביתא:

(ד) ואם ימעט הבית מהיות משה ולקח הוא ושכנו הקרב אל ביתו במכסת נפשית איש לפי אכלו תכסו על השנה: (ד) ואם ימעט הבית מהיות משה ולקח הוא ושכנו הקרב אל ביתו במכסת נפשית איש לפי אכלו תכסו על השנה: (ד) ואם יזעיר ביתא מלאתמנאה על אמרא ויסב הוא ושיבביה דקריב לביתיה במנעו נפשיתא גבר לפום מיכליה תתמנון על אמרא:

(ה) שיה תמים זכר בן שנה יהיה לכם מן הכבשים ומן העזים תקחו: (ה) שיה תמים זכר בן שנה יהיה לכם מן הכבשים ומן העזים תקחו: (ה) אמר שלים דכר בר שתיה יהי לכוון מן אמריא ומן עזיא תסבון:

(ו) והיה לכם למשמרת עד ארבעה עשר יום לחדש הזה ושחטו אתו כל קהל עדת ישראל בין הערבים: (ו) והיה לכם למשמרת עד ארבעה עשר יום לחדש הזה ושחטו אתו כל קהל עדת ישראל בין הערבים: (ו) והי לכוון למסרא עד ארבעא עסרא יומא לירחא הדיו ויכסון יתיה כל קהלא כנשתא דישראל בין שמשא:

(ז) ולקחו מן הדם ונתנו על שתי המזוזות ועל המשקוף על הבתים אשר יאכלו אתו בהם: (ז) ולקחו מן הדם ונתנו על שתי המזוזות ועל המשקוף על הבתים אשר יאכלו אתו בהם: (ז) ויסבון מן דמא ויתנון על תרין ספיא ועל שקפא על בתיא דיכלון יתיה כהון:

(ח) ואכלו את הבשר בלילה הזה עלי אש ומצות על מדרים יאכלהו: (ח) ואכלו את הבשר בלילה הזה עלי אש ומצות על מדרים יאכלהו: (ח) ויכלון ית בסרא בליליא ההוא טוי נור ופסיר על מדרין וכלניה:

חק לישראל – פרשת בא ליל שישי

(ט) אַל תֹּאכְלוּ מִמֶּנּוּ נָא וּבָשֵׁל מִבָּשֵׁל בְּמַיִם כִּי אִם עָלִי אֲשֶׁר רֹאשׁוֹ עַל כְּרַעְיוֹ
 וְעַל קִרְבּוֹ: (ט) אַל תֹּאכְלוּ מִמֶּנּוּ נָא וּבָשֵׁל מִבָּשֵׁל בְּמַיִם כִּי אִם עָלִי אֲשֶׁר רֹאשׁוֹ עַל כְּרַעְיוֹ
 וְעַל קִרְבּוֹ: (ט) לֹא תִיכְלוּן מִנֶּיהָ כִּד חַי וְאִף לֹא בִשְׁלָא מִבָּשֵׁל בְּמַיָּא אֶלְהוֹן טוֹי נוֹר רִישִׁיה עַל כְּרַעוּהֵי וְעַל
 גְּוִיָּה:

(י) וְלֹא תוֹתִירוּ מִמֶּנּוּ עַד בִּקְרָה וְהִנְתַּר מִמֶּנּוּ עַד בִּקְרָה בְּאֵשׁ תִּשְׂרְפוּ: (י) וְלֹא
 תוֹתִירוּ מִמֶּנּוּ עַד בִּקְרָה וְהִנְתַּר מִמֶּנּוּ עַד בִּקְרָה בְּאֵשׁ תִּשְׂרְפוּ: (י) וְלֹא תִשְׂאֲרוּן מִנֶּיהָ עַד צִפְרָא
 וְדִישְׂתָּאֵר מִנֶּיהָ עַד צִפְרָא בְּנוֹרָא תוֹקְדוּן:

(יא) וְכִכְהָ תֹאכְלוּ אֹתוֹ מִתְּנִיכֵם חֲגָרִים נְעָלֵיכֶם בְּרִגְלֵיכֶם וּמִקְלָכֶם בְּיַדְכֶם
 וְאֶכְלֹתֶם אֹתוֹ בַּחֲפֹזוֹן פֶּסַח הוּא לִיהוָה: (יא) וְכִכְהָ תֹאכְלוּ אֹתוֹ מִתְּנִיכֵם חֲגָרִים
 נְעָלֵיכֶם בְּרִגְלֵיכֶם וּמִקְלָכֶם בְּיַדְכֶם וְאֶכְלֹתֶם אֹתוֹ בַּחֲפֹזוֹן פֶּסַח הוּא לִיהוָה: (יא) וְכִדְרִין תִּיכְלוּן
 יְתִיָּה חֲרַצִּיכוֹן יְהוֹן אֲסִירִין מְסַנִּיכוֹן בְּרִגְלֵיכוֹן וְחֲטִרִיכוֹן בְּיַדִּיכוֹן וְתִיכְלוּן יְתִיָּה בְּבַהִילוֹ פֶּסַחָא הוּא קָדָם יי:

(יב) וְעִבְרַתִּי בְּאֶרֶץ מִצְרַיִם בְּלִילָה הַזֶּה וְהַפִּיתִי כָל בְּכוֹר בְּאֶרֶץ מִצְרַיִם מֵאָדָם
 וְעַד בְּהֵמָה וּבְכָל אֱלֹהֵי מִצְרַיִם אֲעֲשֶׂה שְׁפָטִים אֲנִי יְהוָה: (יב) וְעִבְרַתִּי בְּאֶרֶץ
 מִצְרַיִם בְּלִילָה הַזֶּה וְהַפִּיתִי כָל בְּכוֹר בְּאֶרֶץ מִצְרַיִם מֵאָדָם וְעַד בְּהֵמָה וּבְכָל אֱלֹהֵי מִצְרַיִם
 אֲעֲשֶׂה שְׁפָטִים אֲנִי יְהוָה: (יב) וְאַתְגְּלִיתִי בְּאֶרְעָא דְּמִצְרַיִם בְּלִילֵיא הַדִּין וְאַקְטוּל כָּל בּוֹכְרָא בְּאֶרְעָא
 דְּמִצְרַיִם מֵאֲנָשָׁא וְעַד בְּעִדָּא וּבְכָל טַעוֹת מִצְרַיִם אֲעַבְדִּי דִּינִין אֲנָא יי:

(יג) וְהָיָה הַדָּם לָכֶם לְאֹת עַל הַבֵּתִים אֲשֶׁר אַתֶּם שָׂם וְרִאִיתִי אֶת הַדָּם וּפִסַּחְתִּי
 עֲלֵיכֶם וְלֹא יְהִי בְּכֶם נֶגֶף לְמִשְׁחִית בְּהַפְתִּי בְּאֶרֶץ מִצְרַיִם: (יג) וְהָיָה הַדָּם לָכֶם
 לְאֹת עַל הַבֵּתִים אֲשֶׁר אַתֶּם שָׂם וְרִאִיתִי אֶת הַדָּם וּפִסַּחְתִּי עֲלֵיכֶם וְלֹא יְהִי בְּכֶם נֶגֶף
 לְמִשְׁחִית בְּהַפְתִּי בְּאֶרֶץ מִצְרַיִם: (יג) וְיְהִי דְּמָא לְכוֹן לְאֹת עַל בְּתִיָּא דִּי אַתּוֹן תִּמְנוּ וְאַחֲזִי יְתִי דְּמָא
 וְאַיְחוּס עֲלֵיכוֹן וְלֹא יְהִי בְּכוֹן מוֹתָא לְחַבְלָא בְּמִקְטְלֵי בְּאֶרְעָא דְּמִצְרַיִם:

רש"י

יטעו אלטגניני פרעה ויאמרו משה בדאי הוא
 אצל הקב"ה יודע עתיו ורגעיו אמר בחלואת:
 (ה) עד בכור השבי – למה לקו השבויים כדי
 שלא יאמרו יראתם תצעה עלבונם והביאה
 פורעניות על מצרים: מצבור פרעה עד בכור
 השפחה – כל הפחותים מצבור פרעה
 וחשובים מצבור השפחה היו בכלל ולמה לקו
 בני השפחות שאף הם היו משעבדים זהם
 ושמהים בצרתם: וכל בכור בהמה – לפי
 שהיו עובדין לה וכשהקדוש צרוך הוא נפרע
 מן האומה נפרע מאלהיה (מכילתא):

(ז) לא יחרץ כלב לשונו – אומר אני שהוא
 לשון שנון לא ישנן וכן (יהושע י) לא חרץ לבני
 ישראל לאיש את לשונו לא שנו (ש"ב ה) אז
 תחרץ תשתנו (ישעי' מא) למורג חרוץ שנון
 (משלי כא) מחשבות חרוץ אדם חריף ושנון

(כט) כן דצרת – יפה דצרת וצמנו דצרת
 אמת שלא אוסיף עוד ראות פניך (ס"ר):
 (א) כלה – גמירא. כלה כליל כולכם ישלח:
 (ב) דבר נא – (בצרות ז) אין נא אללא לשון
 בקשה בצקשה ממך הזהירם על כך שלא
 יאמרו אותו לדיק אצרהם ועבדום וענו אותם
 קיים זהם ואחרי כן ילאו צרכוש גדול לא
 קיים זהם:

(ד) ויאמר משה כה אמר ה' – בעמדו לפני
 פרעה נאמרה לו נבואה זו שהרי משיא
 מלפניו לא אוסיף ראות פניו: כחלות הלילה
 – כחלק הלילה כחלות כמו (מ"א יט)
 כעלות (תהלים קכד) בחרות אפס בנו זהו
 פשוטו ליטבו על אופניו שאין חרות שם דבר
 של חיי (בצרות ד) ור"ד כמו כחלות הלילה
 ואמרו שאמר משה כחלות למשמע סמוך לו
 או לפניו או לאחריו ולא אמר כחלות שמה

חק לישראל – פרשת בא ליל שישי

יולא מבין שניהם כאלו שניהם מדברים: אל כל עדת ישראל וגו' בעשור לחדש – (מכילתא) דברו היום בראש חודש שיקחוהו בעשור לחודש: הזה – פסח מזכרים מקחו בעשור ולא פסח דורות (פסחים טו): שה לבית אבות – (שם) למשפחה אחת הרי שהיו מרובין יכול שה אחד לכולן ת"ל שה לבית: (ד) ואם ימעט הבית מהיות משה – ואם יהיו מועטין מהיות משה אחד שאין יכולין לאכלו ויבא לידי נותר ולקח הוא ושכנו וגו' זהו משמעו לפי פשוטו. ועוד יש בו מדרש ללמד שאחר שנמנו עליו יכולין להתמעט ולמשוך ידיהם הימנו ולהמנות על שה אחר אך אם באו למשוך ידיהם ולהתמעט מהיות משה יתמעטו בעוד השנה קיים בהיותו בחיים ולא משגשג (פסחים פט): במכסת – השבון וכן (ויקרא כז) מכסת הערבה: לפי אכלו – הראוי לאכילה פרט לחולה וזקן שאין יכולין לאכול כזית (מכילתא): תכסו – תתמנו: (ה) תמים – בלא מום: בן שנה – כל שנתו קרוי בן שנה כלו' שגולד בשנה זו: מן הכבשים ומן העזים – או מזה או מזה שאף עז קרויה שה שנה' (דברים יד) ושה עזים: (ו) והיה לכם למשמרת – זה לשון בקור שטעון בקור ממום ארבעה ימים קודם שחיטה ומפני מה הקדים לקיחתו לשחיטתו ארבעה ימים מה שלא נזהר כן בפסח דורות הי' ר' מתיא בן חרש אומר הרי הוא אומר (יחזקאל טז) ואעבור עליך ואראך והנה עתה עת דודים הגיעה שבעה ששבעתי לאברהם שאגאל את בניו ולא היו בידם מנות להתעסק בהם כדי שיגאלו שנה' (שם) ואת ערום ועריה ונתן להם שתי מנות דם פסח ודם מילה שמלו באותו הלילה שנה' מתבוססת דמיון (שם) בשני דמים ואומר (זכרי' ט) גם את דם ברייתך שלחתי אסיריך מבור אין מים בו ושהיו שטופים באלילים אמר להם משכו וקחו לכם משכו ידיכם מאלילים וקחו לכם לאן של מנה: ושחטו אותו וגו' – וכי כולן שוחטין אלא מכאן ששלוהו של אדם כמותו (מכילתא קידושין מא): קהל עדת ישראל – קהל ועדה וישראל. מכאן אמרו פסחי לבור

(א) ויד חרולים תעשיר חריפים סוחרים שנונים: אשר יפלה – יבדיל: (ח) וירדו כל עבדיך – חלק כבוד למלכות שהרי בסוף ירד פרעה בעלמו אליו בלילה ויאמר קומו לאו מתוך עמי ולא אמר לו משה מתחלה וירדת אלי והשתחוית לי (זבחים קב): אשר ברגליך – ההולכים אחר ענתך והלובך: ואחרי כן אלא – עם כל העם מארבע: ואלא מעם פרעה – כשגמר דבריו יבא מלפניו: בחרי אף – על שאמר לו אל תוסף ראות פני: (ט) למען רבות מופתי – מופתי שנים רבות ג' מכת בכורות וקריעת ים סוף ולנער את מזכרים: (י) ומשה ואהרן עשו וגו' – כבר כתב לנו זאת בכל המופתים ולא שנאה כאן אלא בשביל לסמכה לפרשה של אחריה: (יא) ויאמר ה' אל משה ואל אהרן – בשביל שאהרן עשה וטרח במופתים כמשה חלק לו כבוד זה במנה ראויה שכללו עם משה בדבור: בארץ מצרים – (מכילתא) חוץ לכרך או אינו אלא בתוך הכרך ת"ל כלאתי את העיר וגו' ומה תפלה קלה לא התפלל בתוך הכרך לפי שהיתה מלאה גלולים דבור חמור כזה לא כ"ש: (ב) החדש הזה – (מכילתא ש"ר) הראהו לבנה בחידושה ואמר לו כשהירח מתחדש יהי לך ר"ח ואין מקרא יולא מידי פשוטו על חדש ניסן אמר לו זה יהיה ראש לסדר מנין החדשים שיהא אייר קרוי שני סיון שלישי: הזה – נתקשה משה על מולד הלבנה באיזו שיעור תראה ותהיה ראויה לקדש והראה לו בארבע את הלבנה ברקיע ואמר לו כזה ראה וקדש. וכילד הראהו והלא לא היה מדבר עמו אלא ביום שנה' (לעיל ז) ויהי ביום דבר ה' (ויקרא ז) ביום לוחו (במדבר טו) מן היום אשר נזהר ה' והלאה אלא סמוך לשקיעת החמה נאמרה לו פרשה זו והראהו עם חשכה: (ג) דברו אל כל עדת – (מכילתא) וכי אהרן מדבר והלא כבר נא' אתה תדבר אלא חולקין כבוד זה לזה ואומרים זה לזה למדני והדבור

חק לישראל – פרשת בא ליל שישי

ממנו צבקר ראשון עד צקר שני תעמוד ותשרפנו:

(יא) מתניכס חגורים – מזומנים לדרך: בחפזון – לשון בהלה ומהירות כמו (ש"א כג) ויהי דוד נחפז ללכת (מ"ב ז) אשר השליכו ארס בחפזם: פסח הוא לה' – הקרבן הוא קרוי פסח על שם הלוג והפסיחה שהקב"ה מדלג בתי ישראל מבין בתי מצרים וקופץ ממצרי למצרי וישראל אמצעי נמלט ואתם עשו כל עצודותיו לש"ש (ד"א) דרך דילוג וקפיאה זכר לשמו שקרוי פסח וגם פסק"א לשון פסיעה:

(יב) ועברתי – כמלך העובר ממקום למקום ובהעברה אחת וברגע אחד כולן לוקין (מכילתא): כל צבור בארץ מצרים – אף צבורות אחרים והם צמורים ומנין אף צבורי מצרים שבמקומות אחרים ת"ל (תהילים קלו) למכה מצרים בצבוריהם: מאדם ועד בהמה – מי שהתחיל בעצירה תחלה ממנו מתחלת הפורענות: ובכל אלהי מצרים – של עץ נרקבת ושל מתכת נמסת ונתכת לארץ: אעשה שפטים אני ה' – אני בעצמי ולא ע"י שליח: (יג) והיה הדם לכם לאות – לכם לאות ולא לאחרים לאות מכאן שלא נתנו הדם אלא מצפנים: וראיתי את הדם – הכל גלוי לפניו אלא אמר הקב"ה נתן אני את עיני לראות שאתם עסוקים צמורתי ופוסח אני עליכם: ופסחתי – וחמלתי ודומה לו (ישעיה לא) פסוח והמליט ואני אומר כל פסיחה לשון דלוג וקפיאה ופסחתי מדלג הי' מבתי ישראל לבתי מצרים שהיו שרוים זה בתוך זה וכן (מ"א יח) פוסחים על שתי הסעיפים וכן כל הפסחים הולכים כקופצים וכן פסוח והמליט מדלגו וממלטו מבין המומתים: ולא יהיה בכס נגף – אצל הווה הוא צמורים (מכילתא) הרי שהי' מצרי צביתו של ישראל יכול ימלט ת"ל ולא יהיה בכס נגף אצל הווה צמורי שבצתיכם הרי שהיה ישראל צביתו של מצרי שומע אני ילקה כמותו ת"ל ולא יהיה בכס נגף:

נשחטין בשלש כחות זו אחר זו נכנסת כת ראשונה ננעלו דלתות העזרה וכו' כדאיתא בפסחים (דף ק"ז): בין הערבים – משק שעות ולמעלה קרוי בין הערבים שהמשק נוטה לבית מצואו לערוב ולשון בין הערבים נראה בעיני אותן שעות שבין עריצת היום לעריצת הלילה עריצת היום בתחלת שבע שעות ממי ינטו כללי ערב ועריצת הלילה בתחילת הלילה. ערב לשון נשף ונשף כמו (ישע"י כד) ערבה כל שמחה:

(ז) ולקחו מן הדם – זו קבלת הדם יכול ביד ת"ל אשר בצקם: המזוזות – הם הזקופות אחת מכאן לפתח אחת מכאן: המשקוף – הוא העליון שהדלת שוקף עליו כשסוגרין אותו לינט"ל בלע"ז (אבערשוועלע) ולשון שקיפה חבטה כמו (ויקרא כו) קול עלה נדף טרפא לשקוף. חבורה משקופי: על הבתים אשר יאכלו אותו בהם – ולא על משקוף ומזוזות שבבית התבן ובבית הבקר שאין דרין בתוכן:

(ח) את הבשר – ולא גידים ועצמות (מכילתא פסחים פג): ומאות על מרורים – כל עשב מר נקרא מרור ואיום לאכול מרור זכר לומר את חייהם:

(ט) אל תאכלו ממנו נא – שאינו אלו כל אורכו קוראו נא בלשון ערבי: ובשל מבושל – כל זה באזהרה לא תאכלו (שם פא): במים – מנין לשאר משקין ת"ל ובשל מבושל מ"מ (שם): כי אם אלו אש – למעלה גזר עליו במאות עשה וכאן הוסיף עליו ל"ת אל תאכלו ממנו כי אם אלו אש: ראשו על כרעיו – אולוהו כולו כאחד עם ראשו ועם כרעיו ועם קרבו ובני מעיו נתן לתוכו אחר הדחתו (שם עד) ולשון על כרעיו ועל קרבו כלשון (שמות יג) על צבאותם כמו בצבאותם כמות שהן אף זה כמות שהוא כל בשרו משלם:

(י) והנותר ממנו עד בוקר – מה ת"ל עד צקר פעם שניה ליתן צקר על צקר שהבקר משמעו משעת הגז החמה וצא הכתוב להקדים שאסור באכילה מעלות השחר זהו לפי משמעו. ועוד מדרש אחר למד שאינו נשרף ב"ט אלא ממתרת וכן תדרשנו והנותר